

Simboli na kartah kot zgodbe svojega časa

Pomen kart za vedeževanje se s časom spreminja, oblikuje ga kultura vsakega obdobja in potrebe posameznih uporabnikov – Marsejski tarot je standardni vzorec paketa tarota z 78 kartami, ki je bil zelo priljubljen v Franciji v 17. in 18. stoletju in se izdeluje še danes

Tekst: **Brane Maselj**

Moje ime je Monte Farber, znan sem kot nebesni mehanik in sem iznašel karte za branje karme, pravi avtor v uvodu priročnika za vedeževalske karte, ki je izšel tudi v slovenščini. Poleg njegovih je na našem trgu še na desetine najrazličnejših kompletov kart, namenjenih branju usode, ki jih na splošno poznamo kot tarot in se lahko med seboj zelo razlikujejo. Še vedno pa so najbolj popularne tako imenovane ciganske karte, za katere velja zmotno prepričanje, da so izvirne, ker naj bi prerokovanje iz kart v Evropo prinesli Romi. A zgodba je nekoliko drugačna.

Cesarica. Obešenec. Kočija. Sodba. S svojo stoletja staro ikonografijo, ki meša starodavne simbole, verske alegorije in zgodovinske dogodke, se zdijo podobe tarot kart namerno neprozorne. Okultne prakse, kakršna je tudi branje kart, za skeptike nimajo posebne teže v sodobnem svetu, za druge so luč iz skrivnostnega vira. A podrobnejši pogled na te slikovite miniaturne podobe razkrije, da njihova moč izvira iz njihove zmožnosti, da osvetlijo naše najbolj zapletene notranje dileme in želje. Poznavalci se o tem na splošno strinjajo, manj pa o tem, od kod so te pisane podobice, ki sprožajo niz bralnih asociacij, sploh prišle.

Igralne in prerokovalne karte

Tarot, najprej je bil znan kot *trionfi* in pozneje kot *tarocchi* ali *tarocks*, je paket igralnih kart, ki se uporablja vsaj od sredine 15. stoletja v različnih delih Evrope za igranje iger s kartami. Iz italijanskih po-

krajin so se igralne karte razširile v večino Evrope in se razvile v veliko družino iger. Poleg teh obstaja še družina različnih kompletov kart za vedeževanje. Med obema vrstama je tudi nekaj prepletanja; kompleti, kot je *Tarot de Marseille*, ki so bili prvotno namenjeni igranju s kartami, so postali tudi cenjen prerokovalski medij. Tudi povsem običajne igralne karte za remi ali poker imajo svoj prerokovalski potencial, in nekateri prerokovalci najraje uporabljajo za vedeževanje prav te karte, ki jih poznamo po štirih barvah (križ, pik, karo in srce) in simbolnih figurah kraljevskega dvora.

Tarok, kot ga poznamo v notranjosti Slovenije, v Avstriji, Franciji in še kje, je namenjen za igro in ne za vedeževanje. Karte so oštevilčene z rimskimi številkami od ena do 21 in norcem, ki ga kličejo škis in je tako kot joker pri kartah za remi in druge igre nad vsemi drugimi kartami.

V nasprotju s tem, kar bi morda mislili nepoznavalci, se pomen kart za vedeževanje s časom spreminja, oblikuje pa ga kultura vsakega obdobja in potrebe posameznih uporabnikov. To je deloma razlog, zakaj se nam lahko nekateri stari kompleti ali določene karte zdijo danes tako nenavadni; večina se namreč nanaša na alegorije ali dogodke, ki so jih poznali ljudje pred mnogimi stoletji. Po drugi strani pa je razmah tarota v povezavi z dandanašnjo ezoteriko povzročil poplavo simbolike z vseh mogočih področij od klicanja angelov do zenovskih ali psihološko-arhetipskih napotkov za osebnostni razvoj. Številni pa še vedno najraje posežejo po nekoliko starejših kompletih, kot sta marsejski ali ciganski tarot.

Marsejski tarot je standardni vzorec paketa tarota z 78 kartami, ki je bil zelo priljubljen v Franciji v 17. in 18. stoletju in se izdeluje še danes. S kompletom 40 takšnih kart se veliko igra tudi pri nas znana igra briškula. Igrajo jo na Primorskem, na Krasu in v Vipavski dolini, priljubljena je tudi na Hrvaškem in še marsikje v Sredozemlju. Namesto tipičnih barv uporablja starejše oznake, in sicer palice (križ), meče (pik) kelihe (srce) in zlatnike (karo).

Zgodovina tarota

Marsejski tarot je zelo verjetno nastal v Milanu, preden se je razširil v Francijo in pripeljal do množične uporabe igralnih tarot kart v okultne namene, čeprav uporaba kart za vedeževanje verjetno sega še dlje v preteklost, morda v 14. stoletje, ko so jih v zahodno Evropo prinesli iz Turčije. Znano je, da je italijanska aristokracija že v 16. stoletju uživala v igri, znani kot *tarocchi appropriati*, v kateri so igralcem razdelili naključne karte, ki so bile med drugim podlaga za poetično improvizacijo in navezovanje stikov z drugimi. Takšne napovedne karte so imenovali *sortes*, kar naj bi pomenilo nekaj takšnega kot usode ali žrebi, in njihova zasnova ni bila spodbujena z nobeno mistiko; pravzaprav so bile namenjene igranju igre, podobne sodobnemu bridžu.

Premožne družine v Italiji so naročale drage, umetniško izdelane komplete kart, ki so bile označene z barvami kelihov, mečev, kovancev in polo palic ter igrišči, sestavljenimi iz kralja in dveh njemu podrejenih moških likov. Kasneje so v ta sistem vključili še

Marsejski tarot je zelo verjetno nastal v Milanu, preden se je razširil v Francijo in pripeljal do množične uporabe igralnih tarot kart v okultne namene. A uporaba kart za vedeževanje verjetno sega še dlje v preteklost.

kraljice ter adute in norca za celoten komplet, ki običajno obsega 78 kart. Danes se barvne karte običajno imenujejo mala arkana, aduti oziroma taroki pa so znani kot velika arkana.

Do sredine 18. stoletja se je mistična uporaba kart iz Italije razširila v druge dele Evrope. Zgodnji francoski okultisti so trdili, da imajo tarot karte ezoterične povezave s starim Egiptom, kabalo, indijsko tantra ali celo kitajsko Knjigo premen *Yi jing*, in te trditve še dandanes pogosto ponavljajo avtorji knjig o vedeževanju s kartami. Vendar pa je znanstvena raziskava pokazala, da so karte tarot izumili v severni Italiji sredi 15. stoletja, in potrdila, da ni nobenih zgodovinskih dokazov o kakršnikoli pomembni uporabi tarot kart za vedeževanje do konca 18. stoletja. Pravzaprav so zgodovinarji opisali zahodne poglede na tarot kot predmet najuspešnejše propagandne kampanje vseh časov. Celotno lažno zgodovino in napačno interpretacijo tarota so si izmislili okultisti in jo prodali kot univerzalno resnico, zagotavljajo avtorji knjige *A Wicked Pack of Cards: Origins of the Occult Tarot* (Hudobne karte: Izvori okultnega tarota, 1996) Michael Dummett, Ronald Decker in Thierry Depaulis.

V Franciji je pisatelj Antoine Court de Gébelin trdil, da tarot temelji na sveti knjigi, ki so jo napisali egipčanski duhovniki in so jo v Evropo prinesli Romi iz Afrike. V resnici so tarot karte obstajale pred prisotnostjo Romov v Evropi, ki so pravzaprav prišli iz Azije in ne iz Afrike. Ne glede na netočnosti pa je bila *Zgodovina sveta* Courta de Gébelina v devetih zvezkih zelo vplivna.

Učitelj in založnik Jean-Baptiste Alliette je leta 1791 napisal svojo prvo knjigo o tarotu z naslovom *Etteilla, ou L'art de lire dans les cartes* (Etteilla ali umetnost branja kart). Alliette je iz svojega imena ustvaril mistični psevdonim Etteilla. Učil je vedeževanje s kompletom 32 kart, zasnovanih za igro, imenovano piquet, in dodal svojo posebno karto etteilla. Takšna karta je znana kot označevalec in običajno predstavlja posameznika, ki mu preberejo usodo.

Na trgu je bilo še veliko drugih priročnikov s področja preizkušanja sreče, kot so imenovali prerokovanje, ki je postalo modno razvedrilo takratnega plemstva. Slavni razlagalci kart, kot sta bila monsieur Etteilla in madame Le Normand, so bili častni gostje visoke družbe, razmeroma dobro pa so zaslužili tudi skromnejši vedeževalci. Marie Anne Le Normand je bila prodajalka knjig, vedeževalka in kartomantka v času Napoleona. V Franciji velja za največjo kartomantko vseh časov. Hvalila se je, da je vedeževala številnim znanim osebnostim, med njimi voditeljem francoske revolucije (Marat, Robespierre in Saint Just), Napoleonovi Josephine in ruskega carju Aleksandru I. Bila je aktivna več kot 40 let in je izumila posebno razvrstitev 36 igralnih kart, ki na zabaven način povezuje igro in resno prerokovanje.

Thotova knjiga modrosti

Čeprav je tarot najbolj znan, je le ena vrsta igralnega seta, ki se uporablja za vedeževanje; vsi drugi, razen še običajnih igralnih kart, ki se razlikujejo od tradicionalnega tarota, se imenujejo orakeljski kompleti. Etteilla je sčasoma prešel na uporabo tradicionalnega taroka, za katerega je trdil, da vsebuje skrivno modrost, ki da se

prenaša iz starega Egipta, s čimer je le ponovil pisanje Courta de Gébelina, ki je v ilustracijah tarot kart prepoznal domnevno egipčanske simbole.

Čeprav hieroglifi še niso bili dešifrirani, so številni evropski intelektualci v poznem 18. stoletju verjeli, da so vera in spisi starega Egipta vsebovali pomembne vpoglede v človeški obstoj. S povezovanjem podob tarota z egipčanskim mysticizmom so tako dali kartam večjo verodostojnost. Na podlagi povezave z Egiptom, kot jo je vzpostavil Court de Gébelin, je Etteilla trdil, da tarot karte izvirajo iz legendarne Thothove knjige, ki naj bi pripadala egipčanskemu bogu modrosti. Thothovi svečeniki naj bi te modrosti vgravirali v zlate plošče, ki da so predstavljale podobe za prvi tarot. Na podlagi teh teorij je Etteilla leta 1789 natisnil svoj komplet – enega prvih, ki je bil zasnovan izrecno kot orodje za vedeževanje in so ga sčasoma poimenovali egipčanski tarot. Etteilla je bil eden tistih, ki je vedeževanje dejansko naredil tako ezoterično. Ustvaril je komplet, vsebujoč podobe iz knjige Courta de Gébelina *Le Monde Primitif* (Prvotni svet), ki je temeljila na egipčanskem izvoru tarota in vseh drugih skrivnosti sveta.

Tarot kot branje zgodbe

Ameriški umetnik Bill Wolf, čigar zanimanje za ilustracijo tarota sega v čas njegove umetniške šole na Cooper Union v New Yorku, ima svoje teorije o začetku tarota. Wolf, ki kart ne uporablja za vedeževanje, meni, da je bil pomen podob prvotno povezan z mehaniko igre. Naključno žrebanje kart je ob vsakem igranju igre ustvarilo novo, edinstveno pripoved, odločitve, ki so jih sprejeli igralci, pa so vplivale na razplet te pripovedi, kar se dogaja tudi v vsakdanjem življenju.

»Predstavljajte si igro s kartami v pustolovskem slogu po izbiri. Podobe so bile zasnovane tako, da odražajo pomembne vidike resničnega sveta, v katerem so igralci živeli, in vidna krščanska simbolika v kartah je očiten odraz krščanskega sveta, v katerem so živeli. Ko je vedeževalska raba kart postala bolj priljubljena, so se ilustracije razvile tako, da odražajo namen določenega oblikovalca. Teme so dobivale vedno bolj ezoteričen pomen, vendar so na splošno ohranile tradicionalno strukturo tarota štirih barv, vsake s svojimi števnimi kartami, ustreznimi dvornimi kartami in dodatnimi kartami, kot so taroki in joker ali škis,« pravi Wolf.

»Tudi če niste seznanjeni z branjem tarot kart, ste verjetno že videli katerega od običajnih kompletov, kot je znameniti Rider-Waite, ki se nenehno tiska od leta 1909. Poimenovan je po založniku Williamu Riderju in priljubljenem mistiku A. E. Waitu, ki je naročil Pamela Smith, naj ilustrira komplet in s tem pripomogel k vzponu okultnega tarota 20. stoletja. Ta je vključeval tudi Waitovo knjigo z ezoterično razlago pomena za podobami. Njegova genialnost je v tem, da vsebuje tudi številne karte s pikami (od dve do 10), kar pomeni, da je vključenih ustrezno število barvnih znakov v majhne prizore – ko jih gledamo skupaj, pripovedujejo zgodbo v slikah. Ta pripovedni element daje bralcem nekaj, česar se lahko oprimejo, saj omogoča intuitiven razvoj posameznikove zgodbe. Komplet je resnično postal priljubljen, ko je Stuart Kaplan v zgodnjih 70. letih pridobil založniške pravice zanj.«

Angleška pisateljica in mističarka Caitlín Matthews, ki poučuje vedeževanje iz kart in tudi sama ustvarja vedeževalske komplete, ugotavlja, da so bile podobe na kartah pred 18. stoletjem razumljive

■ Znameniti komplet Rider-Waite se nenehno tiska od leta 1909.

Ilustracije na nekaterih kompletih so lahko imele še dodatno nalogo, kot je to v kompletu Geografia Tarocchi, ki je nastal okoli leta 1725. Kot pove že ime, kaže geografski tarot podobe znanstvenih spoznanj in deluje kot nekakšna mala enciklopedija sveta.

veliko širši populaciji kot dandanes. »S primerjavo različnih kompletov iz različnih časovnih obdobj lahko ljubitelji tarot kart ugotovijo razvoj določenih ilustracij. Če pogledate sodobno različico puščavnika s svetilko, boste ugotovili, da je bila to nekoč peščena ura v rokah Saturna ali Kronosa, čuvaja časa. V bolonjskem tarotu so ga interpretirali kot zamudo ali blokado, ker je predstavljal zelo počasi tekoči čas, današnji pomen pa je nekoliko drugačen.« Pri tako imenovanih ciganskih kartah je peščena ura v rokah lika smrti. Čeprav je ta karta na prvi pogled grozljiva, še najmanj od vseh predstavlja fizično smrt, pač pa, da smo v fazi poslavljanja od nekega obdobja, je zapisala Tea Pelicon, zdaj že pokojna avtorica slovenskega priročnika *Kako vedežujemo iz ciganskih kart*. »Poglejte na peščeno uro v zgornjem desnem kotu karte. Treba se bo odločiti, kajti čas neusmiljeno teče. Pesek v uri predstavlja podobe let, ki ste jih neplodno izpustili iz rok. Karta pravi, da se vam čas izteka.«

Poučne ilustracije

Včina kartomantov se zaveda, da so asociacije in predsodki osebe, ki ji vedežujejo, prav tako pomembni kot dejanske risbe na kartah: karte za vedeževanje ponujajo način projiciranja določenih idej ne glede na to, ali so podzavestne ali nezavedne, in se igrajo s potencialnimi rezultati za pomembne odločitve. Ilustracije na nekaterih kompletih pa so imele lahko še dodatno nalogo, kot je to v kompletu *Geografia Tarocchi*, ki je nastal okoli leta 1725. Kot pove že ime, kaže geografski tarot podobe znanstvenih spoznanj in deluje kot nekakšna mala enciklopedija sveta, orakeljsko podobje pa je le nakazano na vrhu kart. Lik obešenca na vrhu je denimo predstavljen le še z visečimi nogami, na sredi karte pa so informacije o Afriki, Aziji ali drugih krajih. So pa tudi kompleti, v katerih je veliko težje razvozlati pomene, kakršen je zloglasni *Thoth tarot*, ki ga je razvil Aleister Crowley, razvpit

po vpletenosti v različne kulte in eksperimentiranju z rekreativnimi drogami in spolno magijo. Komplet Thoth, ki je bil dokončan leta 1943, je ilustrirala Frieda Harris in je vključeval vrsto okultnih in znanstvenih simbolov, ki so navdihnili številne sodobne komplete. Z vzponom vedeževalskega trga v 20. stoletju se je namreč razmahnila interpretativna svoboda in podobe so se razvile v vse bolj osebne umetniške izjave. Razvile pa so se tudi karte, ki ponujajo malo prostora za razlago, kot je orakelj zlatega hrošča (*The Golden Beetle Oracle*).

Učitelj in založnik Jean-Baptiste Alliette je leta 1791 napisal svojo prvo knjigo o tarotu z naslovom *Etteilla, ou L'art de tirer dans les cartes* (Etteilla ali umetnost vlečenja kart).

